

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
T.a.v.: minister Bruins Slot
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onderwerp **Gevolgen rijksbeleid voor noordelijke gemeenten**
Kenmerk 23.008 jvdm
Contact J. van der Meulen, jvandermeulen@vfg-fryslan.nl, 058-233 4053
Bijlagen -
Datum 25 april 2023

Geachte mevrouw Bruins Slot,

Ruim twee jaar werken de Groningse en Friese gemeenten samen als het gaat om het rijksbeleid met gevolgen voor gemeenten: eerst de herijking en nu de herziening van het decentrale belastinggebied. Helaas zien wij in beide onderwerpen een belangrijke en zorgwekkende gemene deler: onze inwoners dreigen harder dan gemiddeld getroffen te worden door het rijksbeleid in combinatie met de gestapelde problematiek in onze regio. Onze inwoners zijn armer en ouder dan gemiddeld en wonen in gemeenten met een uitgestrekt verzorgingsgebied. Wij wijzen u nogmaals op het hardnekkige probleem dat de systeemwereld van het rijk niet aansluit op de leefwereld in onze regio. Bestuurskundige en VVD-senator Caspar van den Berg waarschuwt al jaren voor het verschralend voorzieningenniveau. Ook het recent verschenen advies "Elke regio telt!" van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli), de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) en de Raad voor het Openbaar bestuur is zo'n niet te negeren signaal. Natuurlijk begrijpen we het dat er voor rijksbeleid een bepaalde mate van abstractie en veralgemenisering nodig is. Wat ons alleen grote zorgen baart is dat, als er vervolgens signalen komen uit het veld dat beleid niet goed uitpakt, deze signalen niet of onvoldoende opgepakt worden. Hier kunnen en moeten overheden elkaar juist versterken. Daarom doen we een klemmend beroep op u, tezamen met onze uitgestoken hand.

Met de nodige urgentie vragen wij uw aandacht voor een vijftal verzoeken, die we hieronder verder zullen toelichten:

1. Voer de motie van de Tweede Kamer voor een verschilanalyse uit: er zijn onverklaarbare verschillen tussen gelijksoortige gemeenten in de verdeling van het gemeentefonds.
2. Trek lering uit de problemen die zijn ontstaan bij de verdeling van de middelen energietoeslag. Zorg voor een betere definitie van armoede in het gemeentefonds: te veel mensen met lage inkomens blijven nu buiten beeld.
3. Zorg voor een gelijk voorzieningenniveau in Nederland door het OZB-vereveningspercentage op 90-100% te zetten. Een percentage van 70-80% treft gemeenten met een lagere sociaal-economische status hard.
4. Voorkom dat een eventuele verbreding van het decentrale belastinggebied nadelige gevolgen heeft voor gemeenten met een zwakkere sociaal-economische structuur. Ga niet voorbij aan de gestelde randvoorwaarden voorkomen koopkrachtverlies en herverdelingseffect.
5. Neem de uitvoeringscapaciteit, juist ook die van gemeenten, serieus bij plannen voor de verbreding van het decentrale belastinggebied.

Ad 1. Voer de motie van de Tweede Kamer voor een verschilanalyse uit

Een verschilanalyse is een goede methode om na te gaan waarom algemeen beleid in specifieke gevallen tot onverklaarbare verschillen leidt. Ten eerste kan uitgezocht worden waarom vergelijkbare gemeenten toch een andere uitkering uit het fonds krijgen.

Om een voorbeeld uit onze regio te nemen: de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel hebben identiek beleid en kostenverwerking WMO. Toch krijgt de gemeente met de economisch zwakkere structuur 1,5 miljoen minder uit het gemeentefonds voor WMO dan de andere gemeente. Om tot nu toe onverklaarbare redenen.

Een tweede manier om een verschilanalyse te doen, is te kijken naar uitschieters in het model en te zoeken naar de verklaring waarom deze gemeenten veel meer of minder krijgen dan gemiddeld. Deze analyses kunnen helpen om te snappen welke aanpassingen in het model nodig zijn om beter aansluiting te geven op de leefwereld.

Graag vernemen we van u wanneer en op welke wijze u uitvoering gaat geven aan genoemde motie. Als dit onderdeel is van de onderzoeksagenda krijgen we graag inzicht krijgen in hoe dit expliciet is gemaakt. En gezien de urgentie voor onze regio vragen wij u dit deel van de onderzoeksagenda nog dit jaar in te plannen.

Ad 2. Zorg voor een betere definitie van armoede in het gemeentefonds

Het rijk wil armere huishoudens tegemoetkomen bij de enorm gestegen energieprijzen. Dit is belegd bij het ministerie van SZW. De makkelijkste manier leek te zijn om het benodigde geld te stoppen in het gemeentefonds, en de gemeenten te vragen om het geld door te sluisen naar degenen voor wie het bedoeld was. Bij de toekenning van de energietoeslag bleek alleen dat de huishoudens die langdurig op maximaal 120% bijstand moeten leven niet voldoende bereikt werden omdat gemeenten te weinig via het gemeentefonds hadden ontvangen (en andere juist te veel).

De oorzaak lijkt de definitie van armoede bij de verdeling van het gemeentefonds te zijn.

Waarschijnlijk komt dit door de gehanteerde drempel: de onderste 10% armsten wordt op voorhand buiten de verdeling gehouden. Deze drempel is weer het gevolg van een aanname: binnen deze 10% zouden mensen zitten met voldoende verdienende of vermogende partners (als voorbeeld worden "kleine" ZP-ers gegeven¹). De aanname is dat een mens persoonlijk arm is, maar behoort tot een niet-arm huishouden. In de praktijk lijkt het erop dat zo ook arme huishoudens niet meegeteld worden.

Wij verzoeken daarom om een nadere analyse van deze maatstaf inclusief drempel (los van de onderzoeksagenda omdat het anders te lang op zich laat wachten) om te voorkomen dat gemeenten met relatief veel arme huishoudens het slachtoffer worden.

Ad 3. Zorg voor een gelijk voorzieningenniveau in Nederland door het OZB-vereveningspercentage op 90-100% te zetten

Bij de herijking is het vereveningspercentage van de OZB gesteld op 70-80%, terwijl het advies van de ROB 100% was. Verevening van de OZB is namelijk een belangrijke basis voor het uitgangspunt van de financiële verhoudingen wet: een gelijk voorzieningenniveau in Nederland. Door het lage vereveningspercentage worden gemeenten met een lage sociaal-economische status hard getroffen. Bij de herijking is op het laatste moment toch besloten 70-80% te handhaven. Zonder inhoudelijke onderbouwing. Deze plotselinge wending met veel impact voor bepaalde gemeenten wordt buiten het gezichtsveld van de onderzoeksagenda gehouden. Wij verzoeken u het vereveningspercentage conform ROB-advies alsnog op 90-100% te zetten, of anders op zijn minst duidelijk te maken wanneer en op welke manier dit ROB-advies wel meegenomen wordt in de onderzoeksagenda. Helemaal nu nagedacht wordt over belastingverbreding hoort de OZB verevening op het juiste niveau te zijn.

---

¹ Het voorbeeld van "kleine" ZP-ers bevreemdt helemaal als dat afgezet wordt tegen weer ander rijksbeleid: de verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor ZP-ers. Motivatie van het rijk is dat ZP-ers anders bij arbeidsongeschiktheid een beroep doen op de bijstand. Volgens het ministerie van BZK valt dat dus wel mee, omdat veel ZP-ers een voldoende verdienende of vermogende partner hebben. Deze groep kan namelijk geen aanspraak maken op de bijstand.

Ad 4. Voorkom bij de verbreding van het decentrale belastinggebied nadelige gevolgen voor gemeenten met een zwakkere sociaal-economische structuur

Het is nog steeds wachten op de voorstellen van het rijk als het gaat om de verbreding van het decentrale belastinggebied.

Het zou een gemiste kans zijn als het nadenken hierover niet in gezamenlijkheid gebeurt met uw mede-overheden. Dit om te voorkomen dat er straks vergevorderde voorstellen liggen die wellicht in theorie hout snijden maar in de praktijk verkeerd uitpakken.

Zo horen wij via onze informele contacten dat de optie herinvoering van het gebruikersdeel van de OZB gezien wordt als een simpel door te voeren maatregel. Technisch gezien klopt dat wellicht, maar omdat deze herinvoering ook armere mensen treft en een lastenverzwaring voor hen onverantwoord is, zet dit opnieuw gemeenten met een zwakkere sociaal-economische structuur klem. Enerzijds moeten gemeenten via deze route meer inkomsten verwerven (juist om voorzieningen op peil te houden), anderzijds kan dit niet bij een bevolking die het door haar samenstelling toch al te zwaar heeft.

Soortgelijke problemen spelen bij een eventuele ingezetenenheffing of energieheffing voor particulieren. Bij een ingezetenenheffing speelt bovendien mee dat veel van onze gemeenten een lage bevolkingsdichtheid kennen in een groot gebied dat wel onderhoud vergt.

Daarom verzoeken wij u om bij elk voorstel voor verbreding van het decentrale belastinggebied een toets te doen. Betrek hierbij ook de effecten op inwoners door de herziening van het provinciefonds, waar ook discussies rondom ingezetenen heffing en bij autobezit betalen naar gebruik spelen.

Een toets die laat zien wat een specifieke belasting voor gevolgen heeft voor inwoners van gemeenten met een zwakkere sociaal-economische status (bijv. omdat er relatief veel inwoners in de bijstand zitten of een slecht betaalde baan hebben). En een toets die de gevolgen laat zien voor (plattelands-) gemeenten met een groot verzorgingsgebied en/of relatief veel boeren (dit met het oog op het idee om de vrijstelling van de OZB voor landbouwgronden te laten vervallen). Vermijd daarbij verkeerde aannames, zoals de aanname dat armere mensen veelal in huurwoningen wonen. De toets zou ook duidelijk moeten maken hoe de principes van het advies van Lazeroms verwerkt zijn, zoals het voorkomen van een herverdeeleffect of koopkrachtverlies.

Ad 5. Neem de uitvoeringscapaciteit, ook die van decentrale overheden, uiterst serieus

Bij veel van de ideeën voor een verbreding van het decentrale belastinggebied wordt veel gevraagd van de uitvoeringscapaciteit van gemeenten. Niet alleen om de gewenste belasting door te voeren, maar ook om eventueel koopkrachtverlies te voorkomen. Dit geldt uiteraard des te meer voor gemeenten met een zwakkere sociaal-economische status. Graag ontvangen wij, ook met het hoog op de nijpende capaciteit op de arbeidsmarkt, van u de toezegging dat op de uitvoeringscapaciteit gelet zal worden bij veranderingen in het decentrale belastinggebied, met specifiek aandacht voor genoemde gemeentes.

Tot slot

Er is veel te doen over nieuwe bestuurscultuur, nadruk op proces in plaats van uitkomst, verschil tussen systeem- en leefwereld, falend beleid en de moeite om zaken weer recht te breien (toeslagen, gaswinning). In uw toespraken en debatten geeft u duidelijk aan hier oog voor te hebben, en we zijn blij met uw toonzetting daarbij. Helaas neemt dit niet al onze zorgen weg, zeker niet gezien het verloop van de herijking (te snel) en de bijbehorende onderzoeksagenda (te langzaam), en het met geheimzinnigheid omgeven nadenken over de verbreding van het decentrale belastinggebied.

Wij verzoeken u om onze punten te betrekken bij de totstandkoming van de meicirculaire en de uitwerkingen van het decentrale belastinggebied.

Vanwege de helderheid van uw beantwoording stellen wij het zeer op prijs als u op genoemde punten separaat aan ons een reactie kunt geven, waarbij wij het waarderen als de gebruikelijke termijn van 2-3 weken gehanteerd wordt.

Een afschrift van deze brief sturen wij ook naar de staatssecretaris van Financiën, en naar de vaste Kamercommissies voor Binnenlandse Zaken en Financiën.

Uiteraard zijn we altijd bereid tot nader overleg, ook om onze kennis met u te delen over gevolgen van algemeen rijksbeleid voor onze gemeenten.

Met vriendelijke groet,

namens de Vereniging van Friese Gemeenten en de Vereniging van Groninger Gemeenten,

Dhr. F. Veenstra
Voorzitter, Vereniging van Friese Gemeenten

Dhr. A. van der Tuuk
Voorzitter, Vereniging van Groninger Gemeenten

In afschrift aan:
Staatssecretaris Van Rij
de vaste Kamercommissies van Binnenlandse Zaken en Financiën
Bestuur Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Gedeputeerde Staten van Fryslân, portefeuillehouder Financiën
Gedeputeerde Staten van Groningen, portefeuillehouder Financiën